

تقریظ

سده نهم را پاره‌ای از خاورشناسان، آغاز دورهٔ رنسانس در تاریخ فرهنگ کشور ما دانسته‌اند. با توجه به ارزش همه‌جهانی این سده بی‌تردید شماری از دانشمندان کشورهای دیگر این شکوفایی فرهنگی را از پهلوه‌های گوناگون مطالعه کرده‌اند و چیزهایی در آن باب نوشته‌اند مگر هنوز جای تلاش‌های علمی پژوهشگران خود ما خالی است و هنوز دین سنگینی را روشنفکران ما به گردن دارند که باید آن را در برابر ابرمردان آن اوج دانش و هنر ادا کرد و بی‌تعلل باید به این کار پرداخت.

دکتور بنووال با وجدان بیدار و همت بلند برای آن که فانوسی در اوراق تاریخ هرات هنرپرور روشن سازند رنج سفر را بر خویش هموار کرده‌اند و در کتابخانه‌های بزرگ چند کشور به جستجو پرداخته‌اند و با صرف نیروی فراوان و بهره‌گیری از دهها نسخه معتبر، این اثر ارزشمند را تهیه کرده‌اند که از نگاه احاطهٔ مطالب و شیوهٔ تحقیق و اصالت مسائل قابل ستایش است. کتاب «مکتب بهزاد» برای شیفتگان فرهنگ کشور ما کتابی است سودمند و اما برای دل‌بستگان هنر نقاشی و نقاشان ما کتابی است ضروری.

من در حالی که موفقیت دکتور بنووال را در تألیف این اثر گرامی می‌ستایم اظهار امید می‌نمایم که زودتر «مکتب بهزاد» به چاپ برسد و در دسترس ذوقمندان قرار گیرد تا بهره‌ای که از آن می‌گیرند مکافات زحمت زیاد او باشد.

پوهندوی دکتور اسدالله حبیب

استاد پوهنځی زبان و ادبیات

پوهنتون کابل

تقریظ

عصر طلایی هنر و فرهنگ هرات با جلوس سلطان حسین میرزا آغاز گردید و با حمایت وزیر دانشمند شاعر و نقاش او امیرعلیشیر نوایی به حد کمال رسید. کمال‌الدین بهزاد در دربار همین سلطان تربیت گردید و مینیاتورهای جاودانه خود را بیافرید. بهزاد کار نقاشی خود را در وطن مادری خود آغاز کرد و سپس آن را در تبریز ادامه داد. استاد چهارده سال یعنی از (۱۵۰۶ تا به ۱۵۲۰ م.) در پایتخت صفویان اقامت اختیار کرد و رئیس کتابخانه سلطنتی صفویان بود. شماری از مجالس نقاشی که به استاد بهزاد منسوب شده به مشکل می‌توان آن را کار استاد شمرد زیرا؛ اکثر شاگردان ارادتمند استاد پارچه‌های نقاشی خود را به عنوان احترام به استاد منسوب نموده‌اند. در حال حاضر خاورشناسان هشت مینیاتور نقاشی را که در نسخه خطی خمسه نظامی و نسخه بوستان سعدی موجود و امضای استاد هنر در حاشیه آن ملاحظه می‌شود کار اصلی استاد می‌دانند چهار مینیاتور استاد در نسخه خمسه نظامی است که فعلاً در بخش آثار اسلامی موزه بریتانیا نگهداری می‌شود. در دوران اقامت خود در لندن سالهای (۱۹۶۶-۱۹۶۷) جهت مطالعه تاریخ هنر اسلامی، مینیاتورهای استاد را در نسخه خطی خمسه نظامی دیده‌ام چهار مینیاتور نقاشی استاد در نسخه بوستان سعدی محفوظ و در کتابخانه ملی قاهره موجود است. بر علاوه آن تمام دانشمندان هنر اسلامی شش مینیاتور دو صفحه‌ای را که در کتاب تاریخی ظفرنامه کشیده شده کار استاد می‌دانند. این مجموعه نفیس و منحصر به فرد در سال ۱۹۳۰ - به کوشش خاورشناس مشهور توماس ارنلد منتشر شده است.

کتاب مکتب بهزاد که به وسیله پوهندوی دوکتور محمد افضل بنووال تألیف شده الحق از آثار بسیار مفید و ارجمند به شمار می‌رود. استاد موصوف در تألیف

این اثر کوشش زیاد به کار برده و از مآخذ معتبر استفاده نموده است.
طبع این اثر گرانها و ارزشمند را جدی سفارش می‌کنم و موفقیت‌های مزید
دکتور بنووال را در زمینه شناساندن بیشتر فرهنگ و ادب کشور آرزو می‌نمایم.

پوهاند دکتور سید محمد یوسف علمی
استاد پوهنځی علوم اجتماعی پوهنتون کابل

مقدمه

مطالبی که پیرامون این عنوان نگاشته می‌شود، موضوعی است از هنر نقاشی و مینیاتورسازی عصر تیموریان هرات که در دو بخش (دو مکتب) خلاصه می‌گردد. مکتب اول نقاشی در دوره تیموریان هرات به توجه شاهرخ میرزا، فرزندان و اقارب هنرپرور او چون: «بایستقرمیرزا»، «ابراهیم سلطان» و «اسکندربن عمر شیخ» در هرات و شیراز، چون چمن شکوفان از گلهای زیبای بهاری آراسته شد و دیدگان دهر بر چمنستان پر از گل و سنبل هنر آن روز خیره ماند و انگشت حیرت به دندان گزید و به توجه آنان بود که نگارستان بزرگی پایه‌گذاری شد و گروه کثیری از نقاشان و سحرآفرینان زبردست و چرب‌کار، گرد آمدند و با انگشتان هنرآفرینشان بر صفحه زمردین هری، در عالم رؤیاها و تخیلات و زمانی هم با توجه به عوالم طبیعی، گلدسته‌های جاودان و زمینه‌سازیهای فراوانی به ارمغان گذاشتند که امروز مایهٔ ابهت و جلال و شکوه مطمئن در عالم هنر و زیبایی است.

مکتب دوم مینیاتورسازی، در عصر سلطان حسین بایقرا و با طلوع آفتاب سلطان سحر نقاشان و هنرمند شهیر زمان (کمال‌الدین بهزاد هروی) و به حمایت و سرپرستی وزیر دانشمند و هنرپروری چون امیرعلیشیر نوایی، روح تازه‌تری یافت و این هنر به کمال رسید بنا بر اهمیت هنر آنروز کافی است از کتاب مصور منطق الطیر عطار، کار مکتب هرات اسم برد که با داشتن چند صفحه مینیاتور چند سال قبل به مبلغ بسیار گزافی به فروش رسید و فعلاً قسمی که اطلاع به دست است، کتاب مزبور در موزه متروپولیتن نیویارک محافظت می‌شود. نگارندهٔ تصاویر عکس آن را در مجله منتشرهٔ آن موزه که مخصوص این کتاب بوده ملاحظه کرده است و بنابراین به جا بوده که امپراتور کبیر گورکانی (بابر) در کتاب مشهور خود

(با برنامه) هنگام دیدار از هرات تعریفات و توصیفات بنماید و آنجا را «بهشت پر نقش و نگار آسیا بخواند» و همچنین است بقیه توصیفات و گفته‌ها در باب شهر شهیر هرات و در باب هنر آنروز هرات که در مباحث بعدی در آن باب تفصیلات مزید ارائه خواهد شد.